

CHURCHILL ÉS HITLER TÖRTÉNELMI SZEREPÉRŐL

■ Churchill és Hitler sohasem találkozott. Nem tudjuk, hogy a 20. század történelme hogyan alakult volna, ha az egyetlen „majdnem találkozásuk” nem dőlt volna dugába.

Hitler a müncheni Grand Hotel Continental lobbyjában borotvátalanul, a választási küzdelemtől fáradtan, egy kopott trencskóban tartózkodott. Ugyanott, egy másik helyiségben Churchill családjával és kísérelével ebédelt, és várta, hogy Hitlerrel találkozhasson. A kicsi, testes angol már akkor híresség volt. Leszármazottja Anglia egyik legjelentősebb családjának, sikeres újságíró és író, már az első világháború előtt kereskedelmi és belügyminiszter, az Admirális Első Lordja, a háborúban municióminiszter, aztán had- és légügyminiszter, gyarmatminiszter, legutoljára pénzügyminiszter. Ilyen karrier a brit szigeteken már régóta nem volt.

Abban az időben Churchill az ellenzékhez tartozott, Münchenbe utazott, hogy új könyvéhez adatokat szerezzen. De ha már ott volt, meg akarta ismerni a hírhedt Hitlert, akinek követői éppen a Weimari Köztársaságot zúzták szét. Churchill fia és Hitler külföldi sajtómegbízottja, Ernst „Putzi” Hanfstaengl megegyeztek egy közös ebédben Hitlerrel. De Churchill előtt elhallgatták, hogy Hitler kevés érdeklődést mutatott, és nem adott határozott választ arra, meg fog-e jelenni a találkozón.

Hitler végül nem vett részt az ebéden, a desszert után azonban Hanfstaengl a hotel halljában meglátta Hitlert, aki barátjaival beszélgetett. „Hitler úr, jöjjön, mert a találkozás Churchill-lel valóban nagyon fontos” – szöli tette meg, a pártvezér azonban a másnapi korai távoztára hivatkozva hajthatatlan maradt.

Churchill jó arcot vágott a rosszszívű játékhöz. Később Hanfstaengl a zongorához ült, és közösen skót dalokat énekeltek. Churchill memoárjaiban is sajnálkozását fejezte ki afölött, hogy Hitler elmulasztotta az egyetlen alkalmat arra, hogy megismerkedjenek. A későbbi tömeggyilkos megláthatta volna, hogy olyan ellenféllel van dolga, aki keménységben felveheti vele a versenyt, és a háború végén végül kapitulációra kényszeríti.

Hitler és Churchill: kispolgár a főnemes ellen, aszkéta az élet örömeit élvező személlyel szemben, ideológus a pragmatikus gondolkodó ellen, gyilkos a kalandorral szemben, rasszista a reálpolitikussal szemben. Nyolc évvel a sikertelen müncheni vacsora után a világ sorsát párviadaluk döntötte el.

1940 nyarán a Birodalom még soha nem állt olyan közel a háború megnyeréséhez, mint akkor. A német csapatok lerohanták Lengyelországot, megszállták Norvégiát, a nagyhatalom Franciaországot legyőzték és megalázták. Úgy látszott, csak idő kérdése, amíg Hitler egész Európát uralni fogja, mert a Szovjetunió szövetségese volt, és az Egyesült Államok semlegesként várakozott.

De éppen Anglia, az egyetlen ország, amelyet Hitler csodált és tisztelt, nem fogadta el a hitleri erőszakuralmat. Churchill kijelentette, hogy csak egyetlen cél van: győzelem, győzelem mindenáron, még akkor is, ha ez az út hosszú és nehéz lesz.

Jó egy éven keresztül, Franciaország kapitulációjától a Szovjetunió megtámadásáig Anglia teljesen egyedül kitartott, a londoni vagy Coventry elleni német légitámadások és az afrikai, balkáni és skandináviai német győzelmek ellenére. E kitartás nagyrészt Churchill érdeme volt. A miniszterelnök havannaszivarjával, pöttyös csokornyakkendőjével és feltűnő kalapjaival világszerte ismert személyisége volt az ellenállásnak. Ha nyilvánosan megjelent,

az emberek mutató- és középujjukkal a V jelet, a győzelem jelét mutatták, úgy, ahogyan az Churchillnek is szokása volt.

A vetélytársat Hitler „őrültnek”, „paralitikusnak” és a „világégés okozójának” szidta. Churchill visszaválaszolt: Hitler „szörnyeteg”, a „gyűlölet terjesztője”, az „irigység és szégyen szörnyszülőttje”. Hamarosan láthatóvá vált, hogy e párviadal vesztese az életével fog fizetni.

A második világháború kimenetele tekintetében az angolok kitartása döntő jelentőségű volt. Mert hogyan tudott volna az Egyesült Államok egy európai inváziót előkészíteni, ha a Brit-szigetek – óriási repülőgép-anyahajóhoz hasonlóan – nem állottak volna rendelkezésre? És mi lett volna, ha Hitler az Anglia elleni harcokban lefoglalt egységeket és bombázókat a keleti frontra átcsoportosította volna? Nem sok hiányzott a Sztálin elleni győzelemhez.

Időközben hetven év telt el Nagy-Britannia győzelme óta, és a Churchill iránti csodálat töretlen. Százával látogatják Londonban a Churchill-múzeumot, hiszen Churchill már jó ideje a 20. század ikonjai közé tartozik.

Hitler és Churchill személyisége gyökeresen különbözik egymástól. Mindketten közepes tanulók voltak, de mindkettőjüknek meggyőződésük volt, hogy a sorsnak célja van velük. Hitler művészként kísérelt meg karriert csinálni, a 14 évvel idősebb Churchill katona lett, mert jogásznak nem bizonyult alkalmasnak. Mindketten „outsiderek”, mégis óriási a különbség, ha valakinek az őseit Schicklgrubereknek hívták, vagy az egyik leghíresebb katonai parancsnok, Marlborough herceg leszármazottja, és családja a Blenheim-palotában lakik. Hitler 1898-ban még iskolás, amikor a 23 éves Churchill a Konzervatív Párt londoni székhelyén felteszi a kérdést, kaphatna-e választókerületet. Ez természetesen „megoldható” volt egy az őseié az Empire iránt elkötelezett fiatal politikus számára. „Ami a brit Empire-nek jó, az nekem is jó.” A fáradhatatlan, gondolatgazdag, jó szónoki képességgel megáldott politikus nemsokára a kormány tagja lesz, ugyanakkor Hitler iskolai végzettség nélkül teng-leng.

Churchill és Hitler katonaként is két véglet. Hitler az őrzetetői rangjából sohasem emelkedik fel, Churchill a haditengerészet vezetője és a világ legnagyobb hadiflottájának parancsnoka. Azonban meggyőződéseit többször cseréli, a pártokat változtatja. A harmincas években úgy tűnik, hogy karrierje befejeződött. Saját pártjával összevész, visszahúzódik Chartwiltbe. Depressziós, már reggel iszik, ugyanakkor történelmi szakkönyveket ír.

Alig szerzi meg Hitler a hatalmat, a volt miniszter Churchill országának masszív felfegyverzéséért küzd. Még a gyűlölt Szovjetunióval való szövetekezést is helyesnek tartja. Elolvassa a *Mein Kampf*-ot, és elítéli a benne foglaltakat. „Nem szeretjük, ahogyan ön a zsidókat, protestánsokat és katolikusokat kezeli, de amíg ez Németországban történik, nem törődünk vele.”

Churchill a hagyományos egyensúlypolitika elveit követi: a kontinensen maradjon meg a nagyhatalmi egyensúly, a világtengereken az angolok uralkodjanak. Követeli kormányától, hogy álljon ellent a Harmadik Birodalomnak. A német követ von Ribbentroppal találkozik, aki békés szándékáról igyekszik meggyőzni. Ribbentrop és Churchill Londonban egy nagy tékép fölé hajolnak, és a német igyekszik megmagyarázni, hogy Németország Ukrajnában és Fehéroroszországban életteret követel. Az angol Empire-t nem bántják, de kívánják, hogy a német keleti expanziót elfogadják. Churchill ezt visszautasítja, mire Ribbentrop kijelenti: ebben az esetben a háború elkerülhetetlen.

Néhány héttel ezután megkezdődik a második világháború. Ez elősegíti, hogy Churchill ismét miniszterelnök legyen. Az akkor 65 éves angol politikus május 10-én este autón a Buckingham Palotához hajtat, ahol VI. György király kinevezi miniszterelnöknek. A nációk úgy tesznek, mintha örülnének az események ilyen alakulásának. Goebbels naplójában feljegyzi: Churchill valódi személyiség, nagy tehetséggel, de teljesen kiszámíthatatlan, az angol támadás lelke.

A háború kirobbanása óta a nyugati fronton nem sok történik. Franciaország és Anglia nem kockáztatja az előretörést. Hitler is tétovázik, majd felemeli kezét, és nyugatra mutat: „Uraim, az offenzíva a nyugati hatalmak ellen megindult!”

A német hadsereg papíron a francia, angol és belga csapatoknál gyengébb volt: kevesebb katona, kevesebb páncélos, kevesebb ágyú. A rajtaütés mégis sikeres. A csapatok bevonulnak Belgiumba, Hollandiába és Luxemburgba. Azt a benyomást keltik, hogy innen fogják vezetni a fő támadást. Ugyanakkor azonban a német páncélosok áttörnek az Ardenneken, és meglepetésszerűen a front hátában tűnnek fel. Néhány napon belül a szövetséges csapatok bekerítése megtörtént. A német siker Churchillt is meglepi.

A brit expedíciós hadsereg és a francia hadsereg egységei Észak-Franciaországba szorulnak vissza. Churchill szidja katonái morálját. Megállítja a német előretörést, és lehetővé teszi, hogy az észak-franciaországi Dunkerque-ben az angolok történelmük legnagyobb evakuálását megvalósítsák. Így május végén sok százezer szövetséges katonának sikerült elmene-külnie. Az angolok örülnek a sikernek, ugyanakkor a német csapatok Párizs előtt állnak. A Hitler–Churchill-párbaj ezzel eldőlt?

A békére hajló Chamberlain még a kabinet tagja, Churchill belpolitikai okokból rá van utalva, miközben lord Halifax külügyminiszter a békefrakciót angol-katolikus vadászszenveldéllyel vezeti.

Churchill is ingadozik, vagy ez csak taktikai fordulat? Május 28-a délutánján kész a döntés. A miniszterelnök összegyűjti a kiszélesített kabinetet, és kijelenti: nincs különbség aközött, hogy békét kötünk, vagy a sikerért küzdünk. Hitler Angliát a „rabszolgák” államává tenné, ezért tovább kell harcolni. Churchill szerint nagy a lelkesedés, mert a helyzet tiszta: a háborút folytatni kell. Churchill leghatékonyabb fegyvere a szó: Németországot sivataggá bombázza. Végül Hitler arra határozza el magát, hogy az angolokat a tárgyalóasztalhoz kényszeríti. Naponta feltűnnek német vadász- és bombázógépek Délkelet-Anglia felett, Churchill kénytelen a szeretett Chartwellt elkerülni.

A Royal Air Force technikailag ütöképesebb. A radarállomások és a figyelő- meg jelzőberendezések a legjobbak. Emellett pedig a sziget repülőgépgyárai több gépet gyártanak, mint a németek.

1940. augusztus 24-én a németek először bombázzák London lakónegyedeit. Erre Churchill elrendeli a Berlin elleni támadást. A német főváros kárai elenyészőek, Hitler mégis tombol: az angol városokat le fogja radiózni a föld színéről. A náci örömmel nézik London pusztulását. Mikor fog ez a kreatúra Churchill kapitulálni? – kérdezi Goebbels. „Anglia ezt örökké nem bírhatja ki.”

De kibírja. Demonstratívén jelenik meg a romok között Churchill. Megtapsolják: „Fizesd nekik vissza.” Az első nagy légitámadás 1940 decemberében Mannheimot éri. 1940–41 telén Hitler belátja, hogy riválisát bombázással nem tudja kapitulációra kényszeríteni.

Churchillnek nagy segítség volt, amikor Hitler szövetségese, Japán bombatámadást intézett Pearl Harbor ellen... Ezzel az USA is belépett a háborúba. Rooseveltnak annyit mond: „Ez leegyszerűsíti a dolgot. Isten legyen Önnel.”

1941 májusában az Anglia elleni német légitámadások érezhetően csökkenni kezdtek, mert a bombázókra keleten volt szükség. Hat héttel később a német hadsereg megtámadja a Szovjetuniót. A Szovjetunió megtámadásával az angol állam véglegesen megmenekült. De ez a siker meggyorsítja a túl nagy Empire szétesését. A háború végén, 1945 februárjában az angolok Drezdát is bombázzák, amit Churchill is „értelmetlen pusztításnak” nevez. A végén minden Sztálin és Rooseveltnak akarata szerint történik. Közismert, hogy néhány nappal a kapituláció előtt Hitler öngyilkos lesz. Churchill véglegesen győzött, a párviadalnak vége.

Ha mindezekre a szomorú eseményekre visszaemlékezünk, boldogok lehetünk, hogy a mai generáció békében él, és gyermekeink el sem tudják képzelni, milyen borzalmas volt a világháború. Ma is vannak problémák a világ különböző részein, de Európa és az Egyesült Államok aránylag csendesen küzd a mindennap gazdasági problémáival. Az én korosztályom, az 1922-ben születettek egy része elpusztult a háborúban vagy a fogságban. Hogy velem nem így történt, ez engem különösen hálára kötelez.